

Samhällsutveckling och nya brottstyper

Av stadsfiskal KLAS LITHNER, Göteborg.

Inledning.

När det gäller frågan om vilka faktorer som framkalla eller öka brottsligheten, finns det en faktor av viss betydelse, som det är lätt att förbise. Jag syftar därvid på sådan lagstiftning som är avsedd att befrämja tekniska, ekonomiska eller sociala ändamål, och som i sin tur inspirerats av den allmänna samhällsutvecklingen. Denna lagstiftning kan då medföra en icke förutsedd eller icke avsedd ökning av brottsligheten i den mån som denna lagstiftning även innehåller straffbestämmelser. Denna nya brottslighet visar sig då vara en icke förutsedd minuspost, när det gäller att göra upp balansräkningen för verkningarna av en reform¹⁾.

Bland många tänkbara svenska exempel ur denna kategori har jag valt ut fyra stycken, dels för att de varit av särskilt stor omfattning, och dels för att jag råkat få kontakt med dem i min verksamhet som åklagare. De skola i det följande behandlas i kronologisk ordning, allt efter sitt införande²⁾.

Underlåtenhet att inbetala källskatt.

Det första exemplet är hämtat från skattelagstiftningen. Den 1 januari 1947 genomfördes nämligen en reform av uppbördsförfarandet, som innebar att betalning av inkomstskatt förändrades från en den enskildes uppgift i efterskott till en arbetsgivarens skyldighet i anslutning till inkomstens förtjänande.

Den tillämpliga straffbestämmelsen återfanns från början i 100 § 1 mom. uppbördsförordningen (SFS 1945:896), som straffbelade underlåtenhet av arbetsgivare både att verkställa föreskrivet skatteavdrag å arbetstagares lön och att inbetala avdraget belopp till skattemyndighet. Straffsatsen var endast dagsböter.

Bakgrunden till reformen var finansministerns uppdrag till 1944 års uppbördsberedning att ytterligare utreda en omlägg-

¹⁾ Jämför diskussionen vid Svenska Kriminalistföreningens årsmöte 1951 om „Samhällsutvecklingen och förändringarna i brottsligheten“, NKÅ 1951—52 s. 36 ff.

²⁾ För värdefulla upplysningar i form av statistik får jag framföra mitt tack till kriminalkommisarien Folke Anderberg, Polisen, Malmö, uppbördskommisarien Bertil Andreasson, Göteborgs Stads Uppbördsverk, förste byråsekreteraren Klas Bertelman, Riksförsäkringsverket, byrådirektören Ingemar Elmhammer, Kungl. Statistiska Centralbyrån, notarien Erik Falk, Göteborgs Allmänna Försäkringskassa, förste kriminalassistenten Ingvar Karlsson, Polisen, Göteborg, forskningschefen Lars-Bruno Kritz, Statens Trafiksäkerhetsråd, och tjänstemannen Gösta Nydahl, Stockholms Allmänna Försäkringskassa.

ning av uppbördsförfarandet. Uppdraget innebar att överarbeta ett förslag av sakkunniga inom departementet, avgivet 1944, för att söka åstadkomma s. k. källskatt. Utredningen avgav sitt förslag 1945 (SOU 1945:27. Betänkande med förslag till omläggning av uppbördsförfarandet).

Vad angår de straffrättsliga bestämmelserna föreslog utredningen i 82 § att arbetsgivare, som underlät att verkställa löneavdrag eller verkställde avdrag med för lågt belopp, skulle straffas med dagsböter, minst 30. För arbetsgivare som underlät att inbetala innehållet skattebelopp däremot föreslogs ej straffpåföljd utan endast civilrättsligt ansvar för beloppet ifråga. Den föreslagna straffsatsen motiverades ej särskilt (betänkandet s. 300—2). Förslaget ledde till proposition (1945 B:370), men i referatet av remissyttrandena återfinnes intet som tyder på att någon av de hörda remissmyndigheterna förutsatt eller fäst något avseende vid risken för att en ny brottslingskategori skulle uppstå. Propositionen (s. 255—6) föreslog två ändringar, dels att dagsbotsminimum ej skulle finnas, dels att ansvaret skulle utvidgas att omfatta även underlåtenhet att inbetala innehållet belopp. I utskottsutlåtandet återfanns endast den inskränkningen att den senare förseelsen, för att vara straffbar, skall ha begåtts uppsåtligen eller av grov oaktsamhet. Vad angår debatterna däremot uttalade en talare (1945 B:I 41:50), att man inte kunde räkna med att reformen helt skulle komma till rätta med skatteskokarna. En annan talare (1945 B:II 43:40—41) påpekade vikten av upplysningsverksamhet bl. a. bland arbetsgivarna före reformens ikraftträdande. En tredje talare (ibid. s. 45) anförde att reformen endast skulle bli effektiv gentemot löntagarna men ej beträffande arbetsgivarna.

Mycket snart efter reformens ikraftträdande visade det sig vanligt med förseelse mot ovannämnda straffbestämmelse i uppbördsförordningen. Anledningarna härtill voro flera. En av dem var givetvis uppsåtlig underlåtenhet att fullgöra den nya skyldigheten, en annan var rent slarv. Ett tredje motiv var den starka ställning som de anställda i många fall intaga i förhållande till arbetsgivaren i efterkrigsårens svenska samhälle. De ha därför delvis haft möjlighet att som ett anställningsvillkor kräva skattefri lön. Särskilt när det gäller hemhjälp har detta påståtts vara vanligt. En fjärde anledning var att arbetsgivare, som råkat på obestånd, ofta begränsa sina kontantutgifter till vad som är oundgängligen nödvändigt för att hålla rörelsen flytande. Dit har i allmänhet icke räknats inbetalning av källskatt³⁾.

Som ett annat reaktionsmedel förutom straffbestämmelsen infördes även efter hand i uppbördsförordningen i 34 § 3 mom.

³⁾ Jämför min uppsats „Gäldenärsbrott och gäldenärsbrottslingar“ i denna tidskrift 1958:36.

ett stadgande om skyldighet för försumlig skattebetalare att i vissa fall erlägga ränta på kvarstående skatt med 6 %, grundat på förslag av 1949 års uppbördssakkunnigas betänkande I med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet (SOU 1950:7 s. 74—8). På grund av de snabbt ökande skatterestantierna krävde både finansdepartementet och statsrevisorerna effektiva motåtgärder, bl. a. genom höjning av räntefoten. Detta skedde också efterhand. Utvecklingen beträffande skatterestantierna och räntefoten framgår av nedanstående tabell, vars källa är statsrevisorernas berättelser till 1948—63 års riksdagar. Räntan kan sålunda betraktas som ett slags ekonomisk straffpåföljd, i varje fall, när den drabbar arbetsgivare.

Tabell 1. Utvecklingen beträffande kvarstående skatt 1947—62.

Uppbördsår	Kvarstående skatt i miljoner kr.	Kvarstående skatt i % av slutlig skatt	Ränta i % å kvarstå- enda skatt	Anmärkning
1947—48	840,20			
1948—49	703,26			
1949—50	703,65			
1950—51	901,93			
1951—52	886,73	14	5	från 1/1 1952
1952—53	976,90	14	5	
1953—54	709,04	10	5	
1954—55	737,97	10	5	
1955—56	1.055,92	11	5	
1956—57	997,88	10	7	från 1/1 1957
1957—58	829,55	8	9	från 1/1 1958
1958—59	747,39	7	9	
1959—60	938,99	8	9	
1960—61	1.169,94	9	9	
1961—62	1.263,10	9	9	

Av tabellen framgår sålunda även när räntesatsen höjdes. Vad angår straffsatsen, ändrades den från den 1 januari 1954, då 1953 års uppbördsförordning trädde i kraft (SFS 1953:272). Jämlikt 80 § 1 mom. 1 st. straffbelades med dagsböter att arbetsgivare uppsåtligen eller av oaktsamhet, som icke var ringa, utbetalade lön utan göra skatteavdrag. I 2 st. i samma lagrum straffbelades med dagsböter eller fängelse högst 6 månader underlåtenhet av arbetsgivare att uppsåtligen eller av grov oaktsamhet inbetala innehållit skattebelopp.

Förstå gången som strängare bestämmelser ifrågasattes var i två likalydande motioner till 1951 års riksdag (I:83 och II:84), där motionärerna gjorde jämförelser mellan det lindriga straf-

fet, endast dagsböter, för förseelse mot uppbördsförordningen, och det betydligt strängare straffet för falskdeklaration. Man ifrågasatte vidare, om icke en anledning till de starkt ökade skatterestantierna var just den lindriga påföljden. Som motiv för en skärpning av straffet användes också det dimmiga begreppet „den allmänna rättsmedvetandet“.

De lämnades av riksdagen utan bifall, då frågan redan övervägdes av uppbördssakkunniga.

Ett andra betänkande av 1949 års uppbördssakkunniga (SOU 1952:1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet) kom med ett förslag av samma lydelse som det slutligen antagna (s. 396—400). Häri redogjordes även för en undersökning av före den 1 augusti 1949 avgjorda mål om ansvar för förseelse för uppbördsförordningen, utvisande att antalet dagsböter i allmänhet var ganska lågt i förhållande till det ordonisade skattebeloppet. Som grund för den föreslagna skärpningen anfördes, att detta förordats i ett stort antal inkomna yttranden, att andra yttranden jämfört underlåtenheten att redovisa innehållen skatt med förskingring eller olovligt förfogande och att det fanns exempel på rent affärsmässiga överväganden av arbetsgivare, som valde bötesstraffet framför skatteinbetalningen. De sakkunniga uttalade också att upprepad förseelse efter en gång ådömt straff borde anses försvårande och i regel föranleda frihetsstraff. Genom att införa fängelse i straffskalan för förfarandet gjorde man det dels omöjligt att använda straffföreläggande och kunde dels hoppas på allmän skärpning av dagsbottsstraffen. En av de sakkunniga med instämmande av en expert hade dock skiljaktig mening och ansåg, att frihetsstraff endast skulle kunna ifrågakomma, om förseelsen var uppsåtlig (s. 450—52). I propositionen (1953:102 s. 368—73) redovisade remissyttranden instämde i allmänhet i de sakkunnigas förslag. Därefter blevo straffbestämmelserna föremål för ytterligare behandling genom en år 1952 inom finansdepartementets rättsavdelning utarbetad, mycket kortfattad „PM angående vissa straffbestämmelser i uppbördsförordningen“. Här föreslogs en viss ändring av de sakkunnigas förslag så att fängelsesstraffet vid underlåten skatteinbetalning skulle reserveras för grova fall. Med de senare skulle avses särskilt de som gällde betydande belopp eller voro återfall (prop. s. 376). Promemorians förslag rönt i stor omfattning gensagor i remissyttrandena (s. 376—86). Departementschefen föreslog för det fall där lön utbetalas utan att skatt avdragits i huvudsak oförändrad påföljd och för det andra och viktigare huvudfallet följde han de sakkunnigas förslag framför det i promemorian innefattade (s. 387—88). Vid riksdagsbehandlingen framlades två likalydande motioner (I:397 och II:479) med förslag till lindrigare straffbestämmelser beträffande båda de tänkbara varianterna. Frihetsstraff skulle så-

lunda endast kunna ifrågakomma vid uppsåtlig underlåtenhet. Utskottets majoritet följde emellertid propositionen och hänvisade till de allmänpreventiva synpunkternas vikt (1953 C 25:33 s. 55—56 och 67—69). I riksdagsdebatterna (1953 A 2:16 s. 35—41 och B 2:16 s. 87—94) anfördes i huvudsak samma delvis partipolitiskt motiverade synpunkter som i propositionen och motionerna. Motionärerna pekade särskilt på vådan av att utvidga det straffbara området till att omfatta personer, mot vilkas handlade några anmärkningar icke kunnat riktas och vådan av att göra brottslingar av sådana arbetsgivare som tvångsvis gjorts till uppbördsmän av skattemedel. Någon ändring blev ej resultatet av debatterna, utan propositionen antogs i oförändrat skick.

Nästa gång frågan om det straffrättsliga ansvaret blev aktuell var när statsrevisorerna 1957 upptogo den till granskning (1958 C 14 § 23). Anledningen härtill var den starka ökningen av skatterestantierna. Revisorerna förordade bl. a. (s. 236) höjning av restavgiften till sådan nivå, att den icke direkt uppmuntrade arbetsgivaren att behålla de anställdas skatt. Vidare ansågo de det böra diskuteras huruvida ej straffen för förseelse mot uppbördsförordningen voro alltför låga och förordade en skärpning genom att domstolarna borde använda möjligheten att utdöma frihetsstraff vid återfall. Slutligen föreslogs (s. 237) skyndsamma åtgärder för att söka åstadkomma tillräckligt effektiva regler om arbetsgivares ansvar för anställds skatt. I samband med granskningen av revisorernas utlåtande föreslog statsutskottet att Kungl. Maj:t skulle låta underkasta förslagen och remissutlåtandena fullständig översyn (1958 B:34 s. 47).

1959 tillkallade finansministern i anledning därav den s. k. uppbördsutredningen, som fick i uppdrag att utreda vissa uppbördsfrågor, däribland behovet av ökad kontroll över hur arbetsgivarna fullgjorde sina skyldigheter på detta område. Den beräknas slutföra huvuddelen av sitt arbete under 1964.

Utvecklingen beträffande brottet framgår av nedanstående tabell, vartill materialet erhållits från Kungl. Statistiska Centralbyrån, rättsstatistiska byrån.

Tabellen innefattar dock endast de fall där förseelsen mot uppbördsförordningen är huvudbrott, d. v. s. den gärning för vilken strafflatitudens maximum är högst eller vid samma maximum den gärning som i det konkreta fallet bedömts vara den svåraste. Följaktligen falla utanför tabellens siffror de stundom förekommande fall där huvudbrottet är gäldenärsbrott, t. ex. vårdslöshet mot borgenärer, eller brott mot skattestrafflagen.

En belysning av den lokala utvecklingen kan man vidare få, när det gäller Göteborgs stad.

Tabell 2. Personer fällda till ansvar för brott mot uppborrdsförordningen åren 1948—61. Hela landet.

År	Ålagda böter genom straff-föreläggande		Av domstol dömda till böter frihetsstraff				Summa
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	
1948	72	3	215	13	—	—	303
1949	287	10	675	48	—	—	1020
1950	391	28	1176	69	—	—	1664
1951	405	24	1183	74	—	—	1686
1952	344	22	1444	88	—	—	1898
1953	345	30	1504	116	—	1	1996
1954	239	11	1418	108	2	—	1778
1955	163	13	1838	121	22	—	2157
1956	110	7	2750	220	22	1	3110
1957	98	7	2546	221	19 ¹⁾	3	2894
1958	60	4	2587	220	27	1	2899
1959	61	5	2406	190	23	—	2685
1960	89	6	2272	219	39	1	2626
1961	68	6	2154	255	25	—	2478
Summa	2732	176	24168	1932	179	7	29194

¹⁾ Därav 1 person ådömd villk. böter.

Tabell 3. Antalet anmälningar från uppborrdsverket till polisen och antalet av kriminalpolisen utredda brott mot uppborrdsförordningen. Göteborgs stad.

År	Antal anmälningar från uppborrdsverket	Antal av kriminalpolisen utredda brott
1947	9	—
1948	207	240
1949	345	381
1950	342	409
1951	289	344
1952	397	430
1953	396	581
1954	428	615
1955	530	651
1956	599	477
1957	435	433
1958	535	584
1959	427	440
1960	485	484
1961	446	457
1962	416	395
Summa	6386	6921

Uppgifterna ha erhållits från uppbördsverket och kriminalpolisen. I den vänstra kolumnen äro anmälningarna flera än antalet misstänkta, då en misstänkt stundom kan bli anmäld vid två eller flera tillfällen under ett år för upprepade förseelser. På grund av en viss eftersläpning av utredningarna äro ej heller uppgifterna för samma år i de båda kolumnerna fullt jämförliga med varandra. Det skulle vidare ha medfört ett mycket omfattande arbete, som ej varit motiverat i en artikel av denna omfattning, att undersöka vilka anmälningar och utredningar, som föranlett åtal och fällande domar, vilka undandragna skattebelopp som omfattats av domarna samt de utdömda bötesstraffens storlek. En undersökning i sistnämnda hänseende hade eljest kunnat upplysa, huruvida rådhusrättens straffmättningspraxis ändrats under perioden. Slutligen hade det också varit önskvärdt att ställa ovan angivna absoluta tal i relation till antalet personer, som under perioden 1947—62 överhuvudtaget kunnat begå förseelser mot uppbördsförordningen, d. v. s. antalet arbetsgivare i Göteborg. Att även anskaffa dessa siffror hade dock medfört alltför omfattande besvär. Dessutom torde även de ovan intagna absoluta talen kunna giva en allmän föreställning om utvecklingen.

Mopedfylleri.

Det andra exemplet är hämtat från trafiklagstiftningen och gäller konsekvenserna av att mopeden från den 1 juli 1952 blev ett lagligen tillåtet trafikmedel. Den legala definitionen på moped lyder sålunda: en lätt motorcykel, vars motor har en cylindervolym ej överstigande 50 cm³ och vilken är konstruerad för en hastighet av högst 30 km/tim. (Kungl. förordningen den 5 maj 1960 om mopeder, SFS 1960:134). Den i straffhänseende tillämpliga lagstiftningen är trafikbrottslagen, vars 4 § ålägger bl. a. förare av motorcykel straffansvar för rattfylleri och rattonykterhet.

Sedan mopeden blivit populär i utlandet och tendenser visat sig att införa den även i Sverige, där den juridiskt sett klassificerades som lätt motorcykel, begärde 1951 års riksdag utredning beträffande möjligheterna att bereda cyklar med hjälpmotor vissa lättnader ifråga om körkort, skatt och registrering (skrivelse 1951:336). I anledning därav utarbetades inom kommunikationsdepartementet en promemoria i ämnet. Förslaget innebar sammanfattningsvis att mopeden skulle vara en lätt motorcykel, dock i vissa avseenden, bl. a. beträffande körkort, fritagen från eljest för motorcyklar gällande bestämmelser.

Promemorian behandlade icke alls frågan om reformens eventuella konsekvenser, när det gäller rattfylleri. Betänkandet föranledde proposition (1952:182). Varken de däri redovisade remissyttrandena eller propositionen själv ingingo heller på denna

fråga. Varken i utskottsutlåtandet (1952:C 26:43) eller vid riksdagsbehandlingen (1952:17:101 resp. 18:106) finns något som tyder på att man beaktat den möjliga konsekvens av den föreslagna reformlagstiftningen som ett ökat antal rattfyllerister skulle innebära.

Det visade sig emellertid snart att reformen fick denna negativa konsekvens. Införandet av körkorts- och försäkringsfria, oregistrerade mopeder, dessutom billigare än tidigare lätta motorcyklar, fyllde uppenbarligen ett stort praktiskt behov. De nya förarna rekryterades dock ej från tidigare bil- eller motorcykelförare, utan från sådana trafikanter, som tidigare gått eller cyklat till arbetet eller använt kollektiva trafikmedel. Bland denna grupp fanns en stor andel medelålders eller något äldre män med inrotade spritvanor i eller utom arbetet. Följaktligen dröjde det icke länge, förrän en del av dem började göra sig skyldiga till mopedfylleri, vilket givetvis måste bedömas betydligt allvarigare än sådana fylleri i trafiken, som de tidigare kunnat göra sig skyldiga till. Gärningens straffrättsliga bedömning var från början något svävande. Vissa domstolar hade nämligen en tendens att betrakta den omständigheten som förmildrande att ett rattfylleri begåtts vid framförande av moped i motsats till annat, snabbare och farligare fordon. Detta i sin tur medförde att bötesstraff i stor utsträckning tillämpades. Genom två domar av HD 1954 blev det emellertid fastslaget, att i normalfall frihetsstraff för rattfylleri skall ådömas även mopedförare (NJA I 1954:236 och 362). Enligt stadgad praxis är vidare frihetsstraff för rattfylleri alltid ovillkorligt. Ökningen av mopederna och mopedfyllerierna hade redan föranlett ökad belastning på polis, åklagare, undersökande läkare, Statens Rättskemiska Laboratorium, Kontrollstyrelsens särskilda straffregister och domstolar. Nu blev det även en starkt ökad belastning på fångvården genom det stora antal nytillkommande personer som skulle avtjäna korta frihetsstraff, i det övervägande antalet fall 1 månads fängelse, i öppna anstalter. På grund av de senares karaktär innebar detta i och för sig att den vanliga invändningen mot korta frihetsstraff saknade berättigande att noviserna kommo i skadlig kontakt med ett garvat förbrytarklientel. Däremot är det uppenbarligen en nationalekonomisk förlust att ett stort antal arbetsdagar gingo förlorade, vilka endast till en del ersattes genom det produktiva arbete som dessa fängelsefångar nedlade i fångvårdens kolonier.

Statistiskt material om det tilltagande antalet mopedfyllerierna framgår delvis av den officiella trafiksäkerhetsstatistiken. Nedanstående siffror ha sålunda erhållits från Statens Trafiksäkerhetsråd.

Rörande utvecklingen ha vidare vissa siffror lämnats i det av 1957 års trafiknykterhetskommitté avgivna betänkandet Nykterhet i trafik I. Vägtrafiken (SOU 1963:72), där bil. 1 utgöres

Tabell 4. Uppgifter rörande mopedfylleri åren 1952—60.

År	I olyckor deltagande mopeder	Antal olyckor vid vilka mopedförare varit påverkade av starka drycker el. droger	I trafikolyckor direkt delaktiga mopedförare, som undergått blodprov			
			Uppgift saknas			
			Blodprovets alkoholhalt			
			0,00—0,79	0,79	Ej uppg.	Summa
1952	134	9				
1953	948	45				
1954	1745	98				
1955	2293	163	0,00—0,79	0,79	Ej uppg.	Summa
1956	2889 (därav 104 m. pass.)	214	12	179	7	198
			0,00—0,49	0,49	Ej uppg.	Summa
1957	3236 (därav 114 m. pass.)	138	14	135	1	150
1958	2504 (därav 87 m. pass.)	189 (korr.)	13	157	3	173
1959	4120 (därav 137 m. pass.)	229	24	205	6	235
1960	3910 (därav 117 m. pass.)	221	14	198	8	220

av en statistisk expertundersökning av åren 1953 och 1956 för trafiknykterhetsbrott dömda män. Tabell 6 (s. 231) visar att andelen mopedförare steg från 11,2 till 33 %. Då uppgift om antalet mopeder saknas, kunde frekvensen av mopedfyllerier i förhållande till antalet fordon av andra typer ej beräknas. Beträffande påföljden visar tabell 13 (s. 234) nedanstående resultat för mopeder.

Straff	Rattfylleri		Rattonykterhet	
	1953	1956	1953	1956
Dagsböter	39	181	26	144
Fängelse 1—2 mån.	48	192	—	1
Fängelse 2 mån.	—	3	—	—
Villkorlig dom	1	3	—	2
Summa	88	379	26	147

Vidare visar tabell 22 (s. 237) att återfallsfrekvensen för mopedförare var högre än vid någon annan fordonstyp, nämligen 1953 resp. 1956 25 resp. 12 %, medan genomsnittliga återfallsfrekvensen för samtliga dömda för de båda åren var 18,8 resp. 9,1 %.

När det gäller den lokala utvecklingen är tyvärr icke polisstatistiken i Göteborg tillräckligt differentierad för att man skall kunna skilja ut mopedfyllerierna från övriga rattfyllerier. Motvarande siffror kunna däremot erhållas för Malmö enligt nedan.

Tabell 5. Antalet på grund av misstanke om mopedfylleri omhändertagna personer i Malmö 1953—62.

År	Antal
1953	28
1954	47
1955	105
1956	158
1957	252
1958	248
1959	303
1960	231
1961	254
1962	215

För andra halvåret 1952, då lagändringen nyss trätt i kraft, saknas uppgifter.

Sedan en stark tendens till otillåtna ändringar av mopeder visat sig så att de kunde framföras med högre hastighet än den

tillåtna 30 km/tim, men de å andra sidan därigenom blevo att anse som motorcyklar, tillkallades 1955 den s. k. mopedutredningen för översyn av 1952 års kungörelse. Dess förslag avgavs den 27 april 1959 i form av ett stencilerat betänkande med förslag till kungörelse med vissa bestämmelser angående mopeder. Betänkandet ingick dock ej på den fråga som här är föremål för behandling. Ej heller under riksdagsbehandlingen berördes frågan om mopedfyllerierna. Den 5 maj 1960 utfärdades den nya, inledningsvis nämnda kungörelsen om mopeder, som fr. o. m. den 1 juli 1960 ersatte den förut gällande. Ändringarna voro dock icke av betydelse för den här behandlade frågan.

1949 års trafiknykterhetsutredning, som alltså tillsatts innan mopederna gjorde sitt inträde på det lagligen reglerade området, avgav 1953 sitt betänkande (SOU 1953:20. Trafiknykterhet) vari bl. a. föreslogs sänkning av den straffbara gränsen för rattonykterhet från 0,8 till 0,5 ‰. Utredningen föreslog dock i motsatt riktning den reformen att mopeder skulle ställas utanför tillämpningsområdet för rattonykterhet på grund av sin av den lägre hastigheten beroende mindre farlighet (s. 170—1). I propositionen (1957:72) upptogs emellertid ej denna undantagsregel. Reformen trädde i kraft den 1 juli 1957. Detta medförde alltså en viss ökning av antalet mopedfyllerier. Hur många som dömdes för rattonykterhet fr. o. m. nämnda dag på grund av en alkoholhalt i blodet över 0,5 men under 0,8 promille saknas det dock uppgift om. Då denna kategori dessutom nästan regelbundet dömes till böter, såvida ej andra brott förekomma i kombination härmed, så kan det i varje fall antagas att denna grupp ej bidragit till att ytterligare fylla fängelserna.

På grund av en omfattande och utbredd kritik av rattfyllerilagstiftningen tillkallades 1957 av kommunikationsministern en ny utredning, trafiknykterhetskommittén, för att överse trafiknykterhetslagstiftningen. Kommittén avgav 1963 sitt tidigare nämnda betänkande. Däri uttalades bl. a. (s. 103) att även den föreslagna lindrigare formen av trafiknykterhetsbrott skall omfatta förandet av moped på grund av dessas stora vanlighet i trafiken och allsidiga användning. Beträffande påföljdssystemet har kommittén föreslagit för de grövsta fallen längre ovillkorligt frihetsstraff än nu, för normalfallen antingen högt bötesstraff eller villkorlig dom jämte kännbara böter eller kort ovillkorligt frihetsstraff samt för de lindriga fallen dagsböter (s. 132). En av anledningarna härtill har varit att man ifrågasatt om fångvårdens hårt ansträngda resurser bäst utnyttjas genom schablonmässigt ådömande av ovillkorliga straff for rattfylleri, vilket medför att 10 % av fångvårdens platsantal upptas av rattfylleristerna (s. 131 och not 1 där).

Sjukkassebedrägeriet.

Det tredje exemplet är hämtat från sociallagstiftningen. 1955 genomfördes nämligen en omfattande social reform, som i princip innebar att varje medborgare skulle vara försäkrad i form av dels sjukvårds-, dels sjukpenningsförsäkring. Kostnaderna skulle täckas genom avgifter dels från de försäkrade, dels från arbetsgivarna och dels skattevägen. Den bestämmelse som är av intresse i detta sammanhang återfanns i den till den 1 januari 1963 gällande 21 § 1 st. sjukförsäkringslagen (från sistnämnda dag ersatt av lag om allmän försäkring). Bestämmelsen ifråga stadgar att sjukpenningsförsäkrad medlem vid sjukdom, som medför förlust av arbetsförmågan, äger rätt till sjukpenning. Detta exempel överensstämmer dock ej helt med de båda föregående så tillvida att bedrägerier mot privata eller erkända sjukkassor förekommo även tidigare. Det är visserligen nästan omöjligt att utrona deras omfattning, men i varje fall kan det betraktas som känt, att deras antal var långt mindre än efter reformen. En anledning härtill kan vara dessa sjukkassors frivilliga karaktär, som medförde, att de ej i större utsträckning drogo till sig sådana medlemmar som senare gjort sig skyldiga till bedrägeri mot de allmänna sjukkassorna.

Ursprunget till reformen var ett förslag av den 1938 tillsatta socialvårdskommittén till lag om allmän sjukförsäkring (SOU 1944:15). Förslaget ledde till proposition 1946:312. Sedan lagen antagits men ännu ej trätt i kraft, framlades ett nytt utredningsförslag i form av ett betänkande om sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring (SOU 1952:39). Såvitt betänkandena visa berörde utredningarna icke alls det problem som skulle kunna tänkas uppstå genom att försäkringstagarna vilseledde sjukkassorna om sin arbetsförmåga. I en ny proposition 1953:178 framlades därefter förslag till vissa ändringar i den förut antagna lagen, som dock endast i yttersta förbigående berörde möjligheten av sjukkassebedrägerier genom placering i för hög sjukpenningsklass med ty åtföljande för höga förmåner (s. 167—8).

Av det stora antalet väckta motioner i ärendet berörde endast en, en partimotion från högern (II:592 s. 9—10) risken att de ökade förmånerna medförde ökat antal försäkringsbedrägerier. Utskottsutlåtandet (1953:C 27:35) berörde ej alls frågan. I andra kammarens debatt (1953:B 3:23 s. 168—69) pekade en ledamot, som själv var läkare, på risken för missbruk genom simulerad sjukdom och behovet av kontrollåtgärder. Övrigt förekom ej. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1955.

Det visade sig ganska snart att försäkringstagarna började vilseleda sjukkassorna på olika sätt⁴⁾. Problemet väckte små-

⁴⁾ Rörande olika tänkbara varianter samt deras juridiska bedömning se Per-Edvin Wallén, Om sjukkassebedrägerier, Svensk Juristtidning 1963:321—47.

ningom intresse hos Riksförsäkringsanstalten i egenskap av sjuk-kassornas överordnade myndighet. Anstalten, som hade att an-lägga både juridiska och ekonomiska synpunkter på frågan, upp-manade sålunda de lokala sjuk-kassorna att ingripa mot miss-tänkta fall av bedrägeri och att hänskjuta alla tvivelaktiga fall till polis eller åklagares bedömning. Problemet undersöktes också av en tjänsteman inom Riksförsäkringsanstalten⁵⁾. Ett samman-drag av denna undersökning visar att tillsynsmyndigheten ålagt sjuk-kassorna att underrätta anstalten om alla anmälningar och domar. Då hans artikel skrevs hade 1051 kända anmälningar gjorts, av vilka 50 ej lett till åtal. I 536 fall var domen känd. En uppdelning visar följande resultat.

Tabell 6. Uppdelning av domar i mål om brott mot sjuk-kassa 1955—60.

Brottstyp	Undergrupp	Antal	
Bedrägeribrott	Bedrägeri	192	
	Försök till bedrägeri	27	
	Bedrägligt beteende	101	
	Medhjälp till bedrägeri	8	
	Bedrägeri + förfalskningsbrott	63	
	Bedrägeri + osann försäkran	23	414
Övriga brott	Urkunds förfalskning	63	
	Osann försäkran	18	
	Osann försäkran av grov oaktsamhet	2	
	Anstiften av osann försäkran	3	
	Olovligt förfogande	4	
	Häleri	2	
	Förskingring (även grov) av anställd	3	95
Summa fällda		509	
Summa frikända		27	

Som komplettering härtil har från Riksförsäkringsverket er-hållits vissa uppgifter för åren 1961 och 1962. Siffrorna är dock ej helt jämförbara, emedan dessa endast innefatta bedrägeri-brott mot sjuk-kassa.

⁵⁾ Sten Westermark, Försäkringsbedrägeri och annan brottslig verk-samhet mot allmän sjuk-kassa, Svensk Sjuk-kassetidning 1960:11: 258 ff.

Tabell 7. Anmälningar om sjukkassebedrägerier 1961—62.

Kassa	1961							1962							
	Anmältn.		Utredda ärenden					Anmältn.		Utredda ärenden					
	Totalt	Okänt resultat	Domar				Totalt	Okänt resultat	Ej åtal	Domar					
			Underrätt	Hovrätt	Fällt	Frikänd				Underrätt	Hovrätt	HD			
		Ej åtal	Fällt	Frikänd			Fällt	Frikänd			Fällt	Frikänd	Fällt		
Stockholms	161	8	32	107	11	3	151	48	14	81	6	2			
Eskilstuna	7	2		5											
Norrköpings	5	5					2	2							
Malmö	25	3	8	13	1		37	14	4	18	1				
Hälsingborg	6	6					2	2							
Göteborgs	48	48					69	64	1	4					
Uppsala läns	14	1	5	8			27	14	2	11					
Södermanlands län	121	54	28	36		2	1	94	70	15	9				
Östergötlands län	17	12	1	4			19	15	1	2	1				
Jönköpings län	34	7	18	8	1		49	27	9	13					
Kronobergs län	7	7					9	3	2	4					
Kalmar läns	38	36	1		1		37	33	3	1					
Gotlands läns	—						—								
Blekinge läns	8	7		1			2	2							
Skåne	30	18	10	1		1	26	18	5	2		1			
Boh.-Hallands län	50	47	1	1		1	26	25							
Älvsborgs län	29	18	7	4			20	15	2	1	1	1			
Skaraborgs län	50		9	38	3		24	8	4	12					
Värmlands län	51	51					21	20				1			
Örebro läns	28	14	3	7	4		29	18	4	6		1			
Västmanlands län	12	10	2				10	10							
Kopparbergs län	19	19					55	55							
Gävleborgs län	94	82	5	1	5	1	39	32	6		1				
Västernorr. län	40	40					33	32	1						
Jämtlands län	6	6					—	—							
Västerbottens län	9	9					3	2				1			
Norrbottens län	14	14					21	21							
	923	524	130	234	26	7	2	807	550	74	164	10	5	1	1

Av ovanstående tabell framgår också de betydande lokala variationerna, där man i varje fall utanför storstadsförhållandena ej har anledning att räkna med några större skiljaktigheter i försäkringstagarnas beteendemönster och där alltså de påfallande skiljaktigheterna i anmälningsfrekvensen kunna väntas bero på antingen olika effektivitet i sjukkontrollen eller olika praxis, när det gäller fullgörandet av skyldigheten att göra anmälan.

När det gäller den lokala utvecklingen ha uppgifter erhållits från Stockholm och Göteborg.

Tabell 8. Antalet anmälningar om brott mot sjukassa i Stockholm 1955—62 samt resultatet därav.

År	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Antal anmälningar	1	23	28	81	137	67	171	151
Meddelade domar och beslut.								
Straffarbete		8	13	32	44	10	44	50
Fängelse		1	4	15	34	6	15	32
Sakerförklarats för bedrägeri		8	5	12	17	3	10	22
Straffriförklarats jml 5:5 SL		1	1	1	3	1	—	2
Frikända av domstol		1	—	2	6	—	4	17
Avskrivits av åklagare	2	3	—	9	18	9	16	32
Förvaring å säkerhetsanstalt	—	—	1	—	—	—	—	—
Böter	1	2	—	10	15	2	12	16
	3	24	24	81	137	31	101	171

Att antalet anmälningar ej helt överensstämmer med antalet domar och beslut beror givetvis på den normala eftersläpningen från år till år. Enligt meddelande från kassan beror den starka ökningen av antalet anmälningar delvis på intensifierad sjukkontroll.

Ytterligare uppgifter om förhållandena i Stockholm visa att av de första 167 utredda fallen gällde 138 sjukpenningsbedrägeri (arbete under sjukskrivning och dylikt) och 29 läkarvårdersättningsbedrägeri (falska kvitton och dylikt). En viss föreställning om brottets ekonomiska betydelse får man vidare av nedanstående sammanställning.

Tabell 9. Genom brott mot sjukassa erhållna belopp i Stockholm 1955—59.

Belopp i kronor	Sjukpennings- bedrägeri	Läkarvårdsersätt- ningsbedrägeri	Summa
1—100	28	2	30
100—499	77	16	93
500—999	27	3	30
1000—	6	8	14
Antal	138	29	167

Då summan uppgick till 78,215 kronor, var genomsnittliga brottsvärdet sålunda cirka 468 kronor⁶⁾. För Göteborgs del där-
emot finnas endast uppgifter om antalet anmälningar.

Tabell 10. Antalet anmälningar om sjukassebedrägeri i Göteborg 1955—62.

År	Antal
1955	3
1956	11
1957	10
1958	17
1959	44
1960	91
1961	54
1962	70

Den straffrättsliga bedömningen synes ha blivit strängare i fyra hänseenden, medan denna utveckling pågått:

1) Frekvensen av frikännande domar på grund av att uppsåt ej ansetts styrkt har minskats.

2) Brottsrubriceringen har i vissa fall av ungefär samma karaktär ursprungligen varit bedrägligt beteende men sedan i praxis ändrats till bedrägeri.

3) Den omständigheten att bedrägerierna vanligen ske medelst osann försäkran har ansetts som kvalificerande när det gällt rubricering eller straffmätning.

4) Villkorliga domar ha blivit mindre vanliga.

⁶⁾ Se Hans Nyström, Vari hottnar sjukassebedrägerierna, Svensk Sjukassetidning 1959:11:279—80.

Spritlangning.

Den svenska rusdrycksförsäljningslagstiftningen har sedan lång tid varit föremål för täta reformer. Från 1917 gällde ett system, som kännetecknades av sträng ransonering, individuellt bestämd tilldelning och noggrann kontroll av tilldelningens användning. Redan långt dessförinnan hade olovlig försäljning av spritdrycker varit straffbelagd. Ej heller detta exempel är så lunda av exakt samma karaktär som de båda första. Anledningen att det likväl medtagits i redogörelsen är att en reform av vilken man bl. a. hoppades, att den skulle komma spritlangningen att minska eller kanske t. o. m. försvinna, i stället fått till följd en stark ökning av denna brottstyp. Det 1917 införda systemet väckte efterhand allt större missnöje. Ett antal mindre reformer och förslag därtill under perioden kunna i detta sammanhang förbigås. Slutligen tillkallades 1944 nykterhetskommittén av samma år, som fick i uppdrag att förutsättningslöst och allsidigt utreda den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. I finansministerns direktiv för utredningen nämndes bl. a. behovet av en omprövning av de grundläggande principerna för vår nykterhetspolitik, d. v. s. systemet med individuell kontroll. Den under lång tid arbetande utredningen avgav 1951—52 sina sju betänkanden. I principbetänkandet (nr. II SOU 1952:53 s. 89—95) uttalades att det ansågs utsiktslöst med strängare lagtillämpning på grund av det överväldigande antalet olovliga överlåtelser. De senare antogos vara alkoholmissbrukarnas viktigaste tillförselkälla. Man ansåg en förbättring av vårdåtgärderna viktigare än skärpt lagstiftning eller skärpt kontroll över den olagliga marknaden. I övrigt väntade man icke att de olagliga överlåtelserna skulle bli något större problem. Den vid tiden för betänkandet gällande straffbestämmelsen var 7 kap. 1 § i rusdrycksförsäljningsförordningen av den 18 juni 1937 (SFS 1937:436). I paragrafens 1 mom. 1 st. stadgades dagsbottsstraff, minst 10 för olovlig rusdrycksförsäljning. För kvalificerade fall stadgades i dess 2 st. dagsböter, lägst 30 eller fängelse högst 1 år. Nykterhetskommittén förordade vidare i principbetänkandet (s. 134) kraftigt ingripande mot överlåtelser till personer, som avstängts från inköp på grund av spritmissbruk, eller till ungdom under 21 år. Den närmare utformningen av sina tankar på denna punkt gjorde kommittén i sitt betänkande Rusdrycksförsäljning och nykterhetsvård (nr. VI SOU 1952:54 s. 348). Där föreslogs att straffbestämmelsen, 73 § i förslaget till rusdrycksförsäljningsförordning, endast skulle innehålla den ändringen i förhållande till tidigare gällande rätt att som kvalificerat brott även skulle räknas försäljning till underårig eller den som var avstängd från inköp. En från utredningens majoritet skiljaktig mening hade en expert, som endast ville

straffbelägga försäljning som skett i större omfattning eller till underåriga eller avstängda (s. 385). I propositionen (1954:151 s. 612) uttalades att vissa länsnykterhetsnämnder i sina remissyttranden föreslagit skärpta straff för olovliga överlåtelse, en del av dem dock endast för kvalificerade fall. I övrigt nämndes ej något särskilt om det väntade resultatet av reformen för spritlangningens vidkommande. Utskottet (1954:C 33:12:1) gjorde ej heller något särskilt uttalande i denna riktning. I riksdagsbehandlingen av förslaget berörde endast ett par av de många talarna frågor om olovliga överlåtelse. Sålunda väntade sig en talare i första kammaren inga övergångssvårigheter, medan en annan var rädd för „frihetspsykosen“ (1954:A 3:22:3 s. 60—61 resp 67). I andra kammaren hoppades en tredje talare att systemet „frihet under ansvar“ skulle medföra en minskning av den olovliga försäljningen (1954:B 3:22:5 s. 25—26).

Den sålunda förberedda reformen trädde i kraft den 1 oktober 1955. I samband härmed fick man f. ö. ej sällan, både från allmänhet, polis, åklagare, domstolar och nykterhetsvårdare, höra den kommentaren att dess ikraftträdande skulle lösa många alkoholproblem genom att — cyniskt uttryckt — de svåra spritmissbrukarna snabbt skulle suppa ihjäl sig, varefter myndigheterna skulle bli kvitt dem. Den fria försäljningen kunde också väntas ta död på langarna.

Det visade sig emellertid snart att dessa förväntningar voro obefogade. Alkoholisterna utnyttjade de nyvunna möjligheterna till en obegränsad förbrukning, som medförde ett starkt ökat antal av omhändertaganden för fylleri, ansökningar om intagning på alkoholistanstalt och inläggningar på sinnessjukhus av delirium tremens-fall. Det framgick också snart, att det fanns en stor marknad för langarsprit (regelbundet renat brännvin i 1/3-liter buteljer). Kunderna voro dels sådana som voro avstängda från inköp, därför att de voro alkoholister, dels spritpåverkade personer och personer under 21 år, till vilka det var förbjudet att sälja rusdrycker, och dels alla de personer som under den tid systembolagen voro stängda funno sig i behov av sprit. Detta förekom särskilt ofta fredag- och lördagkvällar, söndagar och vid de stora helgerna. Langarna hade också i början obegränsade möjligheter att inköpa sprit. Detta medförde att utom tidigare kända langare skrået fick ett betydande tillskott av andra personer, som snabbt upptäckte fördelerna med en nästan arbetsfri och helt skattefri inkomst.

Utvecklingen av spritlangningens omfattning framgår av nedanstående tabell.

Som komplettering rörande den lokala utvecklingen i Göteborg finnas även vissa siffror, som dock ej äro helt jämförliga, då de istället för fällande domar upptaga misstänkta, beträffande vilka utredning gjorts och lämnats till åklagarmyndigheten.

Tabell 11. Antalet för olovlig rusdryckshantering dömda personer 1945—61⁷⁾. Hela landet.

År	Antal		
1945	1165	Anmärkning: rubriken lyder „förordn. ang. rusdrycksförsäljning“.	
1946	1044		
1947	682		
1948	769		
1949	833		
1950	923		
1951	786		
1952	754		
1953	894		
1954	707		
		Därav ådömda annat än bötesstraff	
1955	958	4	Anmärkning: rubriken lyder „rusdrycksförsäljningsförordn.“
1956	527	6	
1957	713	45	
1958	857	73	
1959	1156	118	
1960	1599	172	
1961	1804	188	

Tabell 12. För spritlangning misstänkta personer i Göteborg 1955—62.

År	Antal brott	Antal personer
1955	—	435
1956	—	246
1957	—	627
1958	741	677
1959	1117	824
1960	1292	791
1961	1119	531
1962	1203	566

Denna starka ökning ledde på vanligt sätt till motåtgärder från myndigheternas sida. Sålunda ändrades från den 1 juli 1957 straffsatsen beträffande normalfall från dagsböter till dagsböter

⁷⁾ Källa för åren 1945—48 och 1955—61 SOS: Brottsligheten, samt för 1949—54 John Collett, Svensk krönika 1955 i Alkoholfrågan 1956:4:166 tabell 12. De ur SOS hämtade siffrorna kunna även innehålla ett mindre antal personer som dömts för annat än ren langning.

eller fängelse och för grova fall från dagsböter, lägst 30, eller fängelse högst 1 år till fängelse högst 1 år eller dagsböter, lägst 50. I grova brott ingick numera även försäljning till den som var berusad. Vidare straffbelades försök till olovlig rusdrycksförsäljning. Slutligen skulle olovligen inköpta varor kunna förverkas även hos köparen. Reformen var grundad på ett stencilerat betänkande av 1956 års rusdrycksförsäljningsutredning „Ändrade riktlinjer för rusdrycksförsäljningen“.

Motiveringen till de höjda straffsatserna var den betydande utsträckning i vilken langningen tilltagit (s. 90 ff.) medan utredningen däremot avvisade tanken på skärpta utminuteringsbestämmelser, då detta kunde befaras öka efterfrågan på illegal sprit (s. 63). Det uttalades också att inköpsförbuden för alkoholisbrukare visat sig meningslösa.

Nästa reform var en den 1 juli 1961 införd ändring av 80 § nämnda förordning (SFS 1961:184), varigenom i 2 mom. infördes straffbestämmelse för innehav av rusdrycker i uppenbart syfte att olovligen försälja dessa och i 3 mom. en regel om förverkande av rusdryckerna i sådana fall.

Bakom reformen låg en skrivelse till Konungen från kontrollstyrelsen den 24 november 1960 „med förslag till vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen m. m.“, vari som motivering anfördes den starkt ökade langningsfrekvensen, särskilt till ungdomen.

De i propositionen (1961:135) återgivna remissyrkandena instämde i huvudsak i förslaget, när det gällde behovet av intensifierad bekämpning av langningen.

Vid 1961—63 års riksdagar förelågo vidare åtskilliga motioner om bl. a. åtgärder mot spritlangningen. I anledning av motionen 1963:II:823 beslöt riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande erforderlig förstärkning av polisväsendet för att bekämpa langning (skrivelse 1963:314). Uppdraget överlämnades senare under året åt polisberedningen (riksdagsberättelsen 1963 s. 384).

Den ur polis-, åklagar- och nykterhetsvårdssynpunkt viktiga reformen lät dock vänta på sig ända till den 1 oktober 1963. Då gjordes nämligen den ändringen i 80 § rusdrycksförsäljningsförordningen att straffsatsen för grova brott utvidgades till att omfatta även straffarbete i högst 2 år (SFS 1963:221). Detta är alltså ett exempel på en reform som ej är ett mål i sig själv utan ett medel att nå ett annat mål. Det senare är att kunna häkta langare på grund av risken för fortsatt brottslighet. Jämlikt RB 24:1 1 st. fordras nämligen att straffarbete kan följa på brottet för att häktning skall kunna ske av den som har fast bostad, och detta ha storlangarna regelbundet. Anledningen att förslag i denna riktning flera gånger tidigare framförts har varit praktiska erfarenheter av att det varit möjligt för storlangare att

uppskjuta straffverkställigheten i mycket lång tid genom att utnyttja de legala förhållningsskilligheterna till bristningsgränsen. Bakom reformen i denna del låg en i propositionen (1963:82 s. 165 ff.) nämnd framställning från RÅ-ämbetet, i sin tur byggd på en framställning från åklagarmyndigheten i Göteborg, som redogjorde för några av de mest flagranta fallen av konsekvenserna av den tidigare saknade möjligheten till häktning.

Till belysning av hur efterlängtat reformen var i Göteborg kan nämnas att den trädde i kraft den 1 oktober 1963, och den 8 oktober häktades den förste langaren, tidigare straffad 2 gånger för enahanda brott, för en försäljning av en enda halvbutelj, gjord den 4 oktober. Under sista kvartalet 1963 häktades 12 langare enbart i Göteborg med stöd av den sålunda gjorda lagändringen.

Avslutning.

Såsom framgår av det anförda har det i åtskilliga fall inträffat att lagstiftning, som i dagens noggrant reglerade och tekniskt — ekonomiskt — socialt organiserade samhälle genomförts med helt andra än straffrättsliga mål för ögonen visat sig få betydande kriminalpolitiska konsekvenser genom att en ny omfattande brottslighet skapats. I varje fall i en del av tillfällena finns skäl att antaga att de sålunda straffbara och straffade personerna ej tillhört det vanliga brottslingsklientelet.

Det är karakteristiskt för alla sådana reformer i dagens Sverige att de äro otillräckligt förberedda, när de träda i kraft, och att beräkningarna angående kostnaderna regelbundet visa sig slå fel. Men utöver den minuspost som dessa starkt ökade kostnader utgöra, måste också — vilket ofta förbises — på reformernas minussida skrivas nyssnämnda omfattande brottslighet med allt vad den medför av kostnader av olika slag för samhället och — i sista hand — de enskilda skattebetalarna. Det synes också vara karakteristiskt att dessa negativa konsekvenser regelbundet förbises av reformatörerna — fackmännen och att de ytterst sällan uppmärksammas vid riksdagsbehandling och övrigt lagstiftningsarbete.

Man kan ej för framtiden hoppas att insikten om sådana risker kan ha något hämmande inflytande på alltför oövertänkta och illa förberedda reformer. Dock vore det ett minimikrav att vid remissbehandlingen av sådana förslag även den synpunkten beaktas, vilka konsekvenser den föreslagna reformen kan komma att få ur kriminalrättslig synpunkt så att rättsvärdande myndigheter och övriga sakkunniga på detta speciella område beredas tillfälle att yttra sig. Därigenom kunna möjligen dessa risker på ett tydligare sätt komma till de beslutande organens kännedom före ärendenas avgörande.

Klas Lithner.